

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZİ

ÇIKMAZLARDA KALAN KADINLAR

Öğrencinin Adı: Ecem

Öğrencinin Soyadı: KUMBASAR

Diploma Numarası: D1129-044

Kılavuz Öğretmen: Fatma UĞUR

Sözcük Sayısı: 4000

Araştırma Sorusu: Ayşe Sarısayın'ın öykülerinde bireyin var oluşu hangi olgular ve koşullar aracılığıyla işlenmiştir?

İÇİNDEKİLER:

I.	ÖZ	3
II.	GİRİŞ	4
III.		
	A. DEĞİŞİM- DÖNÜŞÜM	5-11
	B. UMUT- UMUTSUZLUK	11- 15
	C. SEVGİ- SEVGİSİZLİK	15- 17
IV.	SONUÇ	17-18
V.	KAYNAKÇA	18

ABSTRACT (ÖZ)

UB Türkçe A kapsamında hazırladığım bu tez çalışması için bireyin var oluşunu hazırlayan durumlara ve koşullara yöneldim. Çünkü insanın kendini birey olarak var edebilmesinde koşulların önemli olduğuna inanıyorum. Bu gerçekliği değerlendirebilmek için Ayşe Sarısayın'ın "Denizler Dört Duvar" adlı öykü kitabını seçtim. Bu yapıtta yer alan öykülerde bireyin var oluşu değişim, umut ve sevgi gibi olgular ve bu olguların karşıtlarıyla birlikte işlenmiştir. Bunların algılanması ve yaşanması bireyin koşullarını oluşturmaktadır. O nedenle tezimi hazırlarken bu olguları "Değişim- Dönüşüm", "Umut- Umutsuzluk", "Sevgi- Sevgisizlik", başlıklarında inceledim. Değerlendirmemde bireyin var oluşunun koşullara bağlı olduğu; bu koşulların bireye değişim- dönüşüm yaşattığı, sevgiyi sevgisizlikle sunduğu, umutla çıktığı yolda umutsuzluğu öğrettiği gerçeğine ulaştım.

Sözcük Sayısı: 104

ÇIKMAZLARDA KALAN KADINLAR

GİRİŞ

Değişim, umut, sevgi ve bunların karşıtı olgular, insanın/bireyin olduğu her yerde yaşamın temelini oluşturmaktadır. İnsan, doğuşundan itibaren fark ederek veya etmeyerek, dönüşüm içinde, umut ve karamsarlığı, sevgi ve sevgisizliği yaşayarak ortaya koyduğu tepkileriyle var olmuştur. Yaşamdaki bu gerçeklik, çağdaş yazarların da konusu olmuştur. Ayşe Sarısayın da öykülerinde bireyi odağa alırken, onun içsel yolculuğunu, geride bıraktıklarını ve geldiği noktayı; umut, umutsuzluk ve birbirlerine gösterdikleri sevgi ve sevgisizlik ile beraber ele almıştır. Bireyin, sistem içinde kendisini var edişi, umuda olduğu kadar umutsuzluğa da kapı aralamaktadır. Çünkü birey sistem içinde var olurken, ne kadar sevgi dolu olursa olsun, gördüğü sevgisizlik karşısında umutsuzluğa mahkum olmakta, karamsarlık yaşamaktadır. Denizler Dört Duvar adlı öykü kitabında da bütün öykülerin kurgularında bireyin içinde bulunduğu sistemden ve yaşamın gerçekliklerinden kaynaklanan yalnızlık ve yabancılık durumları, umut, sevgi ve değişim başlıklarında görülebilmektedir. Bu olgular; “Denizler Dört Duvar” öykü kitabında yer alan “Denizler Dört Duvar”, “Mehru’nun Ölümü”, “Esmehanım’ın Dar Kapıdan Çıkışı”, “Sandık Odaları” , “Yarım Kalmış Bir ‘MR’ Öyküsü” ve “Menekşe Mavi” öykülerinin kurgularında odak figürlerin eylemleri yoluyla ortaya konulmaktadır. Bu incelemede öykü figürleriyle ortaya konan gerçeklikler, insanın içinde yaşadığı koşullar bağlamında incelenecek ve değerlendirmeler “Değişim- Dönüşüm”, “Umut- Umutsuzluk” ve “Sevgi-Sevgisizlik” başlıklarında ele alınacaktır. Bu çalışmayla içinde yaşanan koşulların, bireyin kendini var ederken karşılaştığı temel olgular kadar önemli olduğu sonucuna varılacaktır.

III - A. DEĞİŞİM- DÖNÜŞÜM

Ayşe Sarısayın'ın "Denizler Dört Duvar" adlı yapıtında değişim ve dönüşüm kavramları yoğunlukla işlenen temalardandır. Hayatın akışı içerisinde kimi zaman engellenemeyen, kimi zaman bilinçli bir biçimde gerçekleştirilen, kimi zaman da varlığının farkına pek sonradan varılan olgular biçiminde ele alınan bu iki kavram, ilk bakışta hemen bütün öykülerde varlığını hissettirmektedir. Hikayeler daha yakından incelendiğinde ise görülmektedir ki bu iki kavram daha çok "Denizler Dört Duvar", "Mehru'nun Ölümü" ve "Esmehanım'ın Dar Kapıdan Çıkışı" adlı öykülerde yoğunluklu olarak işlenmiştir.

"Denizler Dört Duvar" adlı kısa öyküde okuyucu, uzunca bir süredir tekdüze bir hayatın pençelerinde sıkışmış ve yaşayagelmiş olduğu hayattan uzaklaşma arayışı içinde olan bir odak figür ile karşılaşmaktadır. Odak figür, yaşamı boyunca başta annesi olmak üzere çevresindeki diğer insanlar tarafından baskılanmış ve çoğu zaman da kendi isteği dışında adımlar atmak zorunda bırakılmıştır. Söz gelimi, odak figürün aşık olmadığı fakat annesinin "tasvip ettiği" bir adamla evlenmesi ve yine aynı nedenlerden ötürü gerçekten sevdiği adama hislerini açıkça belirtememiş olması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Bu hikayede odak figür, yıllar öncesinde denizlere açılma sevdasıyla, biraz da kırgın bir biçimde, sevgiden yoksun ailesini terk eden erkek kardeşine ve onun yıllar boyu denizlerde, limanlarda sürdürdüğü hayata bir nevi imrenerek bakan bir karakter olarak yansıtılmıştır. Bu noktada odak figür de hayatında birtakım değişiklikler yaratma arayışı içerisinde. Sonunda özgür olabileceği, ilk kez sadece kendisi istediği için bir şeyleri yapabileceği bir hayat yaşamak uğruna, kurulu düzenini bozmayı göze almıştır. Kocasını bir iş seyahatindeyken evdeki eşyalarını kutulara yerleştirip gitmeye hazırlanan odak figür, bütün bir toparlanma süreci boyunca geçmişten kalma fotoğraflar, daha önceden bir dergide yayımlanmış olan yazısı, zaman zaman kendisini yalnız hissettiği ve duygularını paylaşacak birisini bulamadığı zamanlarda bir deftere karaladığı notlar ile karşılaşır. Sarısayın, bu şekilde geriye dönüş tekniği kullanarak, odak figürün geçmişi okuyucuya sunmaktadır.

Hikayenin ilerleyen safhalarında, odak figürün duygu ve düşüncelerine, yaşamış olduğu kararsızlıklara, gitmek ile kalmak arasında nasıl tökezlediğine ayna tutulmaktadır. Okuyucu bu noktada görmektedir ki odak figürün “gitmek” ve yeni bir hayata başlamak isteği, birdenbire patlak vermiş bir olgudan çok yıllar boyu kafasında tartıp her seferinde ertelediği bir durumdur. *“Sürekli gitmeyi düşünerek, ancak buna bir türlü karar veremedim. ‘Daha sonra, şimdi sırası değil’ söylemiyle geçen aylar, yıllar.”*(Sarısayın, 22)

Öykünün en can alıcı noktası ise kuşkusuz, odak figürün eline, kardeşinden gelen ve henüz okuma fırsatı bulamadığı bir mektubun geçtiği andır. Zarfı açarken tarif edilmesi zor bir heyecan yaşayan odak figür, mektubu biraz kırgınlıkla biraz da coşkuyla okur. Erkek kardeşinden gelen mektupta, kendisinin denizlerde yaşamakta olduğu hayattan yorulduğu ve dönme kararı aldığı yazmaktadır. Mektubun sonunda ise kardeşi döner dönmez ilk olarak ablasını ziyaret edeceğini yazmaktadır

“Bir an önce yapıp kurtulmak istedim hep.(...) Belki gidişim de bu yüzdendi. Git ve kurtul! Acaba? Şimdi, bu kararı verdiğim günden beri dönmekten başka bir şey düşünemez oldum. Bu hesaplaşma bitmeli artık, sonucu ne olursa olsun...” (Sarısayın, 26).

Mektubu okuması üzerine, odak figürün içine bir kat daha karamsarlaşmış, içinde bir kez daha ikilem belirmiştir, fakat bu kez kalmak ve kardeşini yeniden görme arzusu ağır basmaktadır. Böylece, alırken bir hayli zorlanmış olduğu “gitmek” kararı bir çırpıda yok olan odak figür, eski hayatına dönme, alışmış olduğu “kurulu düzeni” bozmama kararı almıştır. Kardeşinin mektupta söylediği gibi eskiden sahip olduğu sarı uzun saçlarını hatırlar ve saçlarını tekrar uzatma kararı alır. Yıllar boyu gitmek ile kalmak arasında büyük bir ikilem yaşayan ve sonunda bütün cesaretini toplayıp gitmek kararı alan odak figür, kardeşine duyduğu özlem ve onu bir kez daha görme arzusuna yenik düşerek bir kez daha değişim yaşar ve hayatını değiştirmeme kararı alır. Bu kararı bu denli içten ve isteyerek almasının nedeni, farkında olmasa da kendi içinde

yaşamış olduğu değişimdir. *“Saçlarımı yeniden uzatmalıyım. Bana uzun saç daha çok yakıyor. Neden kestirdim ki sanki?’ Her zamanki koltuğuna oturuyor, kahvesinden bir yudum aldıktan sonra öbürlerinden hiç farklı olmayacak bir günün ilk sigarasını yakıyor.”* (Sarısayın, 29)

“Mehru’nun Ölümü” adlı kısa öyküde ise yazar bu kez, odak figürün yıllar öncesinde sahip olduğu bir arkadaşının yaşamına ayna tutmaktadır. Bu öyküde söz konusu arkadaş, deli dolu ve kendiyle barışık bir figür olarak betimlenmektedir.

“O kendisini ‘makbul balık etli’ olarak tanımlasa da, bal gibi tombuldu, şişman bile denilebilirdi- o yıllarda hepimiz bir-iki kilo verebilmek için ölüm oruçları yaparken, o sevdiği her şeyi keyifle midesine indiriyor, kendinden ve bedeninden hoşnut gülücükler saçıyordu çevresine” (Sarısayın, 35)

Gençliğinde hayatı pek de ciddiye almayan bir karakter olarak çizilen Mehru, yıllar sonra odak figürün hayatına bir kez daha, fakat bu kez tatsız bir biçimde dahil olmaktadır.

Bir akşam üzeri odak figür, kocasıyla beraber bir iş arkadaşının evinde akşam yemeği yerken, ev sahiplerinin kuzeni ve eşi, Cemal ile Berna, yeni döndükleri bir kayak seyahatinde karşılaştıkları son derece değişik, etkileyici ve şen şakrak bir kadının hazin öyküsünü büyük bir heyecan içinde anlatmaya başlarlar. Kadının ne kadar güzel bir yüze ve değişik bir enerjiye sahip olduğunu bir çırpıda anlatırlar. Bir garsondan kendisinin de Türk olduğunu, kocasından boşandığını ve Down sendromlu bir kızının olduğunu öğrendiklerini; kadının, seyahatlerinin son gününde kızı ile birlikte korkunç bir araba kazasında öldüklerini anlatırlar. Adının da ender rastlanan “Mehru” olduğundan söz edilse de o anda odak figürün aklına sözü edilen kişinin, arkadaşı Mehru olabileceği gelmemiştir. Akşam eve döndükten ve uykuya dalacağı anda aklına, daha önceden gazetede gözüne ilişmiş olan bir ölüm haber gelmiştir. Yatağından kalkmış, salonda gazeteyi açıp söz konusu ilanı açtığında ise taşlar yerine oturmaya başlamıştır. O gece yemekte sözü edilen

Mehru'nun, gazetede ölüm ilanı çıkan, kendisinin de yıllardır tanıdığı Mehru olduğunu ancak o zaman anlamıştır.

Yazar, bu noktada yine geriye dönüş tekniğini kullanarak odak figür ile Mehru'nun geçmiş yıllarına kapı aralamaktadır. Kedisine Mehru'yu anlatan odak figürün konuşmasının bir bölümünde Mehru'nun *“yaşamaktan keyif aldığı sürece saçlarını kestirmemekte kararlı olduğunu”* söyler. (Sayfa 39) Bir yandan ipucu izlek işlevi gören bu satırlar, daha sonra okuyucunun zihninde oluşması olası birtakım soru işaretlerini temizleme görevini üstlenecektir.

Odak figür, kedisine Mehru ile anılarını anlatırken, yıllar sonra Mehru'yla tekrar karşılaştıkları bir zamanda aralarında geçen konuşmadan söz eder.

“Bir türlü karar veremiyorum ne yapmam gerektiğine. Her insanda bir öncekinde olmayan şeyler var., her birinden farklı tatlar alıyorum. (...) Bu yüzden, en ufak bir sorun olduğunu sezdiğim anda bitiriveriyorum ilişkiyi, yeni denizlere açılmak üzere. Belki de doğrusu senin gibi yaşamak. Bir kişide karar kılıp, onunla ilişkiyi daha iyiye götürmek için emek vermek...” (Sarısayın, 40)

Mehru ile yaşanmışlıklarını hatırladıkça odak figürün aklında başka bir soru oluşmaya başlar: Acaba Mehru'nun ölümü gerçekten bir kaza mıydı, yoksa hem kendi hem de kızının hayatına bilerek ve isteyerek mi son vermişti?

Bu soru odak figürün zihnini kurcalamaya devam eder ve ertesi gün, uygun olduğunu düşündüğü bir saatte iş arkadaşını arayarak Mehru'nun saçlarının uzun mu yoksa kısa mı olduğunu sorar. Bu soruya arkadaşı çok şaşırır ve saçlarını ölmeden önce kestirdiğini söyler.

“Çok ilginç, içinize mi doğdu, nedir? Dün akşam söylemeyi unuttuk herhalde, oysa olayın en ilginç yönüydü. Gece, partide gördüğümüzde uzundu saçları, çok uzun. Neredeyse beline kadar. Ancak cesetler çıkarıldıktan sonra hemşireyi (Down sendromlu kızının hemşiresi) görmüşler teşhis için(...) Kısacıkmiş saçları. Kırpık kırpık ve kısacık.” (Sarısayın, 42-43)

Mehru'nun Ölümü öyküsünde, en belirgin olgulardan biri değişim ve dönüşümdür. Sözü edilen Mehru, gençlik yıllarında son derece özgür ruhlu, hayattan ve kendisinden hoşnut, her anı doyasıya yaşayan bir figür olarak resmedilmektedir. Buna ilaveten, ölümünden bir önceki gece kaldıkları oteldeki partide de son derece neşeli ve mutlu yansıtılan Mehru, ertesi gün, yaşamaktan keyif aldığı sürece kestirmemekte kararlı olduğu saçlarını kısacık kestirerek ölüme doğru bir adım atmıştır. Bu noktada söz konusu figürün yaşamış olduğu içsel değişim ve bu değişimin sonucu önemlidir. Mehru'nun yaşamış olduğu değişimin uzun süredir var olduğu iddia edilebilir. Zira söz konusu birey, kocasından boşanmış ve Down sendromlu kızının bütün yükünü tek başına omuzlamış bir kadın figürüdür. Aniden saçlarını kestirmesi, hem kendi hayatına hem de kızının hayatına bir son vermek istemesi, süreçte biriken eksikliklerin ve yeri doldurulamaz bir boşluğu tamamlamak umuduyla atılmış bir adımdır.

Değişim ve dönüşüm olgusunun belirgin görüldüğü öykülerden biri de “Esmehanım'ın Dar Kapıdan Çıkışı”dır. Söz konusu hikayede, Esmehanım adındaki odak figürün yaşamış olduğu bir değişim süreçleri ve bu sürecin sonuçları ele alınmaktadır. Esmehanım, yıllar boyu ilk gençlik aşkı olan kocasıyla evli kaldıktan sonra boşanmış tam da dayanacak bir destek arayışı içindeyken Mehmet adındaki figürün kendisine uzatmış olduğu ele tutunarak hayata yeniden bağlanmayı başarmış bir kadındır. *“Bir gölge gibi peşimdeydi aylar boyu. İhtiyacım olan her durumda, kendimi yalnız hissedip sıcak bir ilgi beklediğim her anda.”* (Sarısayın, 87)

Bu öyküde ise yazar, aynı iş yerinde çalışan Esmehanım ile Mehmet'i, kutlama amaçlı bir iş toplantısında mercek altına almaktadır. Mehmet, söz konusu müzikli kutlama esnasında, adı Ebru olan ve Esmehanım'dan yaşça küçük bir başka kadın ile samimi anlar yaşamaktadır. Esmehanım ise her ne kadar bu ikiliyi görmezden gelmeye çalışsa da bu konuda başarılı olamamıştır. Kendisi de Mehmet ile aralarındaki ilişkinin son dönemlerde sallantılı bir döneme girmiş olduğunun farkındadır. Öykü boyunca bulunduğu mekanda çalmakta olan şarkıların sözleriyle kendi hayatında gerçekleşen

olayları bağdaştırarak son zamanlarda yaşamış olduğu hem tatlı hem tatsız olayları, Mehmet ile nasıl yakınlaştığını, aralarındaki ilişkinin nasıl başladığını hatırlar gece boyunca. Mehmet ile aralarında gerçekleşen yakınlaşmayı belleğinde adım adım canlandırır. Yine geri dönüş teknikleriyle Mehmet ile Esmehanım arasındaki perdeyi aralayan Sarısayın, aynı zamanda odak figürün hayatı boyunca hep önemli gördüğü ayrıntıları önemsiz algılamış olduğunun, hayatı fazla hafife almışlığının altını çizer. Buna verilebilecek bir örnek de Esmehanım'ın adının genellikle "Esmehan" olarak telaffuz edilmesine rağmen, kendisinin bu durumdan rahatsız olmayışıdır. "*Genellikle Esmehan derler, ben de düzeltmek için uğraşmam, ne önemi vardır ki küçücük bir 'a' harfinin?*" (Sarısayın, 84) Odak figür Esmehan, yaşamı, sevdiği adam için düşünmeden fedakarlıkta bulunabilecek ölçüde ciddiye almaktadır.

"On sekiz yaşındayken birlikte olduğu ilk erkeğe çılgınca sevdalanıp, yirmi yıla yakın bir süre bu sevdayı aynı yoğunlukta yaşadık ve tüm yaşamını o erkeğin tercihlerine göre yönlendirdikten sonra, acımasızca terk edilmiş bir kadın için tehlikeliydi bu oyun(...)" (Sarısayın, 90)

Ebru ile Mehmet'in parti boyunca sergiledikleri yakınlıktan duyduğu rahatsızlık üzerine bir de ikisini yemekten beraber ayrılırken görünce neşesi iyice kaçan odak figür eve dönmek üzere bir taksiye binmiştir. Tam o sırada Mehmet'ten bir telefon alır. Mehmet, Esmehanım'ı ilişkileri rayındayken yaptıkları gibi bir otele çağırır. Kendinden ve yaptığı şeyden rahatsızlık duysa da Mehmet'in dediği gibi otele gider ve son bir kez birlikte olurlar. Yaşadıkları bu son birleşme sonrasında Esmehanım, kararını kesin olarak vermiştir: Bu ilişkiyi bu şekilde devam ettirmek istememektedir. Mehmet'e düşüncelerini anlatır ve ilk kez otelden kendinden emin adımlarla çıkar. Artık hayata karşı daha dik durmakta, kendine daha fazla güvenmektedir. Hayatında büyük ihtimalle bir daha yaşamayacağı türden bir ilişkiye elveda demiş ve kendine yepyeni bir sayfa açmıştır.

Bu öyküde Esmehanım'ın yaşadığı tek değişim hayat karşısında kendinden daha emin bir duruş kazanması değil, aynı zamanda daha önceden önem vermiş olduğu şeylerin önemsizliğini ve daha önceden önemsiz sandığı olguların aslında ne kadar da önemli olduğunu görmeye başlamasıdır.

Adındaki o “küçücük ‘a’ harfinin” telaffuzu kendisi için önem teşkil eden bir durumdur... (Sayfa 102)

III - B. UMUT- UMUTSUZLUK

Ayşe Sarısayın'ın Denizler Dört Duvar adlı yapıtında varlığı kolay sezilebilen olgulardan bir diğeri de umut ve umutsuzluktur. Hayatta yaşanagelen olumlu veya olumsuz birtakım olaylar sonucu kimi zaman yenik düşmenin, kimi zamansa daha da güçlenmenin altında yatan bu iki kavram da söz konusu yapıttaki kısa öykülerde belirgin biçimde gözlemlenebilmektedir. Umut ve umutsuzluk kavramlarının en belirgin biçimde işlenmiş olduğu hikayeler ise “Denizler Dört Duvar”, “Sandık Odaları” ve “Yarım Kalmış Bir ‘MR’ Öyküsü”dür.

“Denizler Dört Duvar” adlı öyküde, odak figürün yeni bir hayat arayışı sonucu, içinde bulunduğu hayattan kopma ve başka yerlerde yeni bir sayfa açma isteği içinde olduğu görülmektedir. Her ne kadar yaşamakta olduğu hayattan beklentileri farklı olsa ve içinde bulunduğu kurulu düzende kendi kişiliğine dair pek bir şey bulamasa da odak figür geçmişini bir çırpıda silmek, arkasına bakmadan yeni yollara atılmak fikrini biraz ürkütücü bulmaktadır. Huzursuz ve sevgiden uzak bir aile ortamında yetişmiş olan odak figür, hayatı boyunca hep annesinin dediklerini yapmış, kendi mutluluğu pahasına da olsa onun dediği biçimde yaşamıştır. Baskılanmışlığı sonucu aşık olduğu adama duygularını bile söyleyememiş bir figür olarak yansıtılan birey, bu öyküde eski hayatını geride bırakarak, sadece kendi istekleri doğrultusunda şekillenecek bir hayata başlamak istemektedir. Bu amaç doğrultusunda kafasında epeyce bir süredir planlamakta olduğu fakat hiçbir zaman tam olarak emin olamadığı “gitmek” eylemini gerçekleştirmeye karar vermiştir. Bu noktada, kendisini belirsizliğe sürüklenmiş hisseden, geleceğini tam olarak kestiremeyen odak figür, kendinden emin bir adım atabilmek ve ardına bakmadan gidebilmek için her şeyden çok umuda ihtiyaç duymuştur. *“Yaşamının akışını değiştirmeye karar veren herkes gibi umuda şiddetle ihtiyacı var oysa.”* (Sarısayın, 10)

Fakat odak figür, tezatlık oluşturacak bir biçimde geleceğini ve gitmek eylemini düşündükçe umutsuzluğa kapılmaktadır. Sonunda kesin karar aldığını sandığında ise tüm eşyalarını toplayıp gitmeye hazırlanır. Tam da bu noktada geçmişine ait düğün fotoğraflarını, günlüklerini, oğlunun kendisine hazırlamış olduğu tebrik kartlarını görerek bir kez daha ikileme ve bunun sonucunda umutsuzluğa düşer. Kafasını kurcalayan soru işaretlerini bir seferde silen olay ise, yıllar önce evden arkasına dönüp bakmadan giden erkek kardeşinden gelen bir mektubu eline alıp okumaya başlamasıdır. Kardeşinin, yıllar önce denizlere olan sevdası ve aile ortamındaki huzursuzluk sonucu ansızın çekip gittiği gibi mektubu okuduğunda aniden geri döneceğini öğrenmiştir.

Bu olay sonucunda ise kardeşini bir kez daha görme umuduyla yeşeren yüreği, aklının önüne geçmiş, odak figür de kurulu düzenini sürdürme kararı almıştır.

Bu öyküde odak figür, hem umutsuzluğu hem de umudu sırayla yaşamakta, sonunda hayatını değiştirmeme kararı almaktadır. Belki de yıllar boyu içini kemiren “gitmek” arzusu, kardeşinin ardına bakmadan gidişine duyduğu hayranlığın bir sonucudur ve kardeşinin de hayatta aradığını bulamadığını öğrenince çarenin gitmek olmadığını anlamasıdır.

Umut- umutsuzluk kavramlarının varlığını belirgin bir biçimde hissettirdiği bir başka kısa öykü ise “Sandık Odaları”dır. Öykü, yaşlı ve felçli bir kadın figürünün çevresinde kuruludur. Felci bu denli ciddileşmemişken bir süre kızının evinde kalan, fakat durumu ağırlaşınca çocukları tarafından bir bakım evine yerleştirilen odak figür, öykü boyunca yatmakta olduğu odadaki objelere gözünü kenetlemekte, etrafındaki nesnelere birinde zamanın ve ölümün saklı olduğuna inanmaktadır. *“Yaşlı kadının bakışları odadaki eşyalar üzerinde dolaştıktan sonra bir yerde sabitleniyor. Yaşamla ölüm arasındaki son oyunu oynamaya bir kez daha hazır. (...) Odadaki nesnelere bitmesine az kaldı. Yaşam bu nesnelere sınırlı, son noktaya geldiğinde zamanı*

yakalayacak, inanıyor. 'Az kaldı,' diyor içinden, 'neyse ki çok az kaldı...'
(Sarısayın, 46)

Ölümü, zonklayan bedeninden ve hayatından kurtulmak için tek çare olarak gören ve bu nedenle dört gözle bekleyen odak figür, umutsuzluğu yüzünden hayata yenik düşmüştür. Önceleri, hastalığı bu kadar ilerlememişken, kendisini kızının evinde muayeneye gelen her doktorun ardından umuda kapılan kızının aksine, o karamsar bir şekilde ölümü ipe çeker olmuştur. *"Yatağa düşmemin ardından her gün, bir sonraki günün daha iyi olmasını bekledik hepimiz. Doktorlar geldi, gitti uzun süre. Her doktorun gelişiyse kızımın yüzünde yeşeren umudu, gidişiyse artan umutsuzluğu gördüm."*
(Sarısayın, 52)

Yaşadığı talihsiz hastalık sonucu hayattan bütün umudunu ve beklentilerini kesmiş olan odak figür, sabırla odadaki bütün nesnelere bakışını kenetlemekte ve ölümü saklanmış olduğu köşeden çıkarmakta kararlıdır. Bu sırada etrafında olup bitenlerin farkında olmadan birbirinin aynısı saatlerini peş peşe yaşarken, hemşirenin kendisini yıkamakta olduğu sırada tastan dökülen suyun sesi ile geçmişini hatırlamıştır. O sesi ilk kez nerede duyduğunu anımsamaya çalışırken ise huzurlu bir biçimde hayata veda etmiştir. Hastalığı sonucu bütün umudunu yitirip hem büyük bir umut hem de büyük bir umutsuzlukla ölümü bekleyen odak figürün öyküsü de böylece bitmiş olur.

Umut ve umutsuzluğun net bir şekilde gözlemlendiği bir diğer öykü ise "Yarım Kalmış Bir 'MR' Öyküsü"dür. Bu öyküde, odak figür bedeninde daha önceden ortaya çıkmış olan bir değişiklik üzerine ilk kez ciddi anlamda kafa yormaya ve yeni yeni endişelenmeye başlamıştır. Bir gün, kolu uyuşarak uyanan fakat bu durumu pek de ciddiye almayan odak figür, birkaç gün sonrasında bir arkadaşıyla telefonda konuşurken geçenlerde kolunun uyuşarak uyandığını dile getirir. Daha sonra tesadüfen arayan bir doktor arkadaşının ısrarları üzerine gidip MR çektirme kararı alan odak figür hala olayın ciddi olabileceğini aklına getirmemektedir. Belki bir çeşit korku belki de kendisine olumsuz bir

hastalığı konduramamasından ötürü, MR öncesinde de sonrasında da durumun ciddi olabileceğini aklına getirmez. Tam aksine bu sağlık kontrollerini, yıllardır görüşme fırsatı yakalayamadığı arkadaşıyla görüşmek için iyi bir bahane olarak görür. Bu sayede bir yandan geçmişinin güzel anılarını yeniden belleğinde canlandırma fırsatı elde eden odak figür, bir yandan da geleceği üzerine kafa yormaktadır. *“Sorumluluklar neden hep bu kadar öncelikliydi yaşamımda? Yine de umutsuz bakmamalıydım geleceğe, birkaç yıl daha göze alırsam, oğlumun liseyi bitirmesiyle birlikte daha özgür hareket edebilirdim.”* (Sarısayın, 109)

Muayene işinin beklediğinden uzun sürmesi üzerine telaşlanmaya başlasa da olayı, kendisini muayene eden doktorun yakın bir arkadaşı olmasına bağlayarak arkadaşının gereğinden fazla titiz davrandığı kanısına varır. Tetkikler sonucu vücudunda bir kitle bulunmasının ardından ise arkadaşının endişelenmemesini tembihlemesi üzerine ise *“Kafama takmamaya hazırdım, bunca koşuşturmanın içinde böyle bir niyetim olamazdı zaten.”* (Sarısayın, 110) diye düşünen odak figürün tetkik ve muayeneleri bir süre daha devam eder. Uzayan muayene sürecini ise yine arkadaşlarını görme fırsatı oluşturduğu için fazla yadırgamaz. *“Kanlar alındı, kahveler içildi. (...) İşte güzel sonlanan bir gün daha, yaşasın sol kolum, iyi ki uyuştun!”* (Sarısayın, 111)

İlerleyen günlerde bu defa sol bacağından aşağıya doğru yayılan bir uyuşma hissiyle uyanan odak figür, tekrar nörolog arkadaşını arar. Yine muayene ve sağlık kontrolleri başlar fakat odak figür bütün bu olanların ciddiyetine hala varamamıştır. *“Yeniden laboratuvardaydım. Her şey bir oyun gibiydi. (...) Amaç, onları (arkadaşlarını) tekrar görmektir sanki, birlikte bir-iki kadeh içmek, eski heyecanları yakalamak, yaşadığımı hissetmektir. Kolum uyuşuyordu ve şimdi de bacağım; ama ne önemi vardı ki!”* (Sarısayın, 112) Hastalığına karşı geliştirdiği bütün umursamazlığı ve ciddiye almazlığına tezat bir biçimde, çevresindekilerin kendisine endişelenecek bir durum olmadığını yineleyerek söylemeleri üzerine ise yavaş yavaş paniğe kapılmaya başlamıştır. *“Ben kaygılanmıyordum ki, neden herkes bana bunu söyleyip duruyordu? Şaşkındım, belki de ilk kez paniğe kapılmıştım.”* (Sarısayın, 113)

İçinde farkında olmadan bir tür umutsuzluk ve korku yeşermeye başlayan odak figür, öyküsünün sonunu öğrenmek istemez. Her ne kadar olumsuz bir sonu kendisine konduramasa da korkusuna ve içten içe varlığını belli eden umutsuzluğa yenik düşüp öyküsünü yarıda bırakmıştır.

“Hayır, kesinlikle hazır değilim duygularımı açığa vurmaya. Henüz çok erken, ne olursa olsun durdurmalıyım bu öykünün daha fazla gelişmesini.(...) Sözcüklerimin yarım kalmasını istemiyorum. Öykümün sonunu bilmek istemediğime de eminim artık. Yarım kalsın, tamamlanmamış bir öykü olsun, daha iyi.” (Sarısayın, 116)

III - C. SEVGİ- SEVGİSİZLİK

Ayşe Sarısayın'ın Denizler Dört Duvar adlı yapıtında rahat ayırt edilebilen kavramlardan bir diğeri ise sevgi ve sevgisizliktir. İnsanların bütün hayatlarını, yaşama bakış açılarını, olaylarla mücadele ediş biçimlerini doğrudan etkileyen bu önemli olgu, “Denizler Dört Duvar”, “Esmе Hanım'ın Dar Kapıdan Çıkışı” ve “Menekşe Mavi” adlı öykülerde daha rahat incelenebilmektedir.

Öncelikle “Denizler Dört Duvar” adlı öyküde, odak figürün içinde bulunduğu hayattan kaçma isteği, çocukluk yıllarını geçirdiği, sevgi kavramından uzak aile yapısından kaynaklanmaktadır. Huzura aç bir ortamda büyüyen odak figürün, hayatı boyunca kendisi için umduğu tek şey mutlu olabilmektir. Çocukluğunda kurduğu hayallerde hep ailesini huzurlu ve sevgi dolu ummuş, annesiyle babasının birbirilerini sevdiği ve sevgilerini dışa vurmaktan çekinmediği bir aile yapısı düşlemiştir. *“Kardeşim okyanuslarda yol alırken, ben evin içindeydim, hayallerimde bile... Annemle babamın birbirlerine sevdalı olduklarını düşünüyordum geceleri yatağımda. .”* (Sarısayın, 11)

Sevgi kavramı, sevgi yoksunu bir ailede büyüyen odak figürün hayatında sonradan da hep eksik olmuştur. Zira sevdiği adama duygularını açıkça dile getirememiş olması ve aşık olduğu adamla değil de annesinin uygun gördüğü damat adayıyla evlenmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir.

“Beni sevmeni öylesine çok istemiştim ki! Beni alıp götürmeni bekledim. Anlamamı, istemeni... Görmedin ya da göremedin. (...) Yaşamımızın tek fırsatının- senin için değildi belki de, ama benim için kesinlikle böyleydi- birlikte izlediğimiz trenler gibi, önümüzden geçip gitmesine seyirci kaldık.” (Sarısayın, 18-19)

Odak figürün sevgiden yoksun hayatında sevgi duygusunu besleyebildiği tek insan ise oğlu Can’dır. Fakat odak figür, oğluna karşı hislerini bile doyasıya yaşayamamıştır. *“Yalnızca sıradan bir anne olmak istemedim. (...) , ama kıpırtısız bir yüreği tek bir kişi için canlı tutmak... Olmuyormuş!”* (Sarısayın, 22) Büyümüş olduğu sevgisiz ortamın hayatından sildiği telafi edilemez güzellikleri, yaşanmamışlıkları, olasılıkları keşfetmek amacıyla yeni bir hayata yelken açma kararı alan odak figürü bu kararından vaz geçiren etken ise sonsuz sevgi ve hayranlık duyduğu, yıllardır yüzüne hasret yaşadığı erkek kardeşinden gelen bir mektup olmuştur.

Sevgi kavramından söz edilebilecek bir diğer öykü ise yine “Esmе Hanım’ın Dar Kapıdan Çıkışı”dır. Öyküde Esmе Hanım, on sekiz yaşındayken delicesine aşık olduğu adamla evlenip yirmi yıl boyunca, evli kaldıkları sürece, hayatını sevdiği adamın çevresinde kurmuş, aşık olduğu adam için sürekli fedakarlıklarda bulunmuştur. Bütün bu vericiliğinin ardından da acımasızca terk edilen odak figür, daha sonraları, boşanması üzerine ruhunda açılan yarayı saran Mehmet’le bir ilişkiye başlamıştır. Mehmet’le ilk kez birlikte olacağı gün ise sevgilisinin ışıkları kapamasını ister. Bunun sebebi Mehmet’in hayatındaki yerini hala yadırgaması ve hala içten içe sevdiği adamla, kocasıyla beraber olduğunu hayal ediyor olmasıdır. *“O gece Mehmet’le değil, boşandığım kocamla, yirmi yıllık aşkımla birlikte oldum ben.”* (Sarısayın, 91) Bu öykünün sonunda Mehmet’le dört yıldır yaşayageldiği ilişkisinin devam etmesini istemediğine karar vermiş ve onunla son bir kez birlikte olduktan sonra kendinden ve aldığı karardan emin bir şekilde sevgilisinden ayrılmıştır. Bu öyküde odak figür, kocasında bulmuş olduğu gerçek sevgiyi ve aşkı Mehmet’le tekrar yaşamasının mümkün olmadığını fark etmiş, ondan ayrılarak hayatında yeni bir döneme adım atmıştır.

Sevgi kavramının en belirgin hissedildiği bir diğer öykü ise “Menekşe Mavi”dir. Menekşe Mavi adlı öyküde odak figür, sevgilisinden ayrılma kararı almış ve daha sonrasında aldığı kararı sorgularken geçmişine bir yolculuk yapmıştır. Çocukluğundan kalma “menekşe mavi” bir anısını, annesinin gözlerini, belleğinde aynı canlılıkla yaşatmayı başarmış olan odak figür, son derece temiz ve sevgiyle bezeli bir çocukluk geçirmiştir. Her ne kadar babası; annesini, ağabeyini ve kendisini terk etmiş olsa da, babasına karşı en ufak bir nefret duygusu beslemeden büyümüş, çevresine hep sevgi yayarak hayatını sürdürmüştür. *“Abisini çok seviyor, annesi kadar çok. Babasını da seviyor, annesi kadar olmasa da. Annesini ağlatan babası, biliyor, ama bunu hiç düşünmek istemiyor. Babasını da sevmek istiyor çünkü, herkesi sevmek istiyor.”* (Sarısayın, 122- 123)

Çevresindeki herkese, özellikle de annesine karşı içinde büyük bir sevgi yaşatan odak figür, yaşamının ilerleyen safhalarında da annesinin “menekşe mavi”sini başka kadınlarda aramaya devam etmiştir. Öykünün sonuna ulaştığında sevgilisinden ayrılmasının doğru bir karar olduğu kanısına varan odak figür, çocukluğundan beri deneyimleyerek büyüdüğü sevgi dolu ortamı, annesinin menekşe mavi gözlerinin kendisine hissettirdiği menekşe mavi duyguları kendisine tekrar yaşatabilecek kadını henüz bulamadığını fark etmiştir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında öyküler yoluyla bireyin var oluşunun birtakım koşullara bağlı olduğu ya da koşulların kendini hissettiren gücüyle gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Koşullar ortaya konurken bireyin yaşadığı değişim ve dönüşüm, umut ve umutsuzluk, sevgi ve sevgisizlik olgularının önemi öykü figürlerinin eylemleriyle belirginleştirilmiştir. Bu olgular, “Denizler Dört Duvar” adlı öyküde odak kadın figürün büyük kararını uygulayamayışındaki umutsuzlukla ortaya konmuş; bunun nedeni olarak da sevgi olgusu öne çıkarılmıştır. “Mehru’nun Ölümü” adlı öyküde sevgiden yoksun kalmış öykü kişinin, nedeni gizlenmiş ölümüne yer verilmiştir. Umutsuzluğun satır

aralarında yansıtıldığı bu öyküde değişim ve dönüşüm olgusu da okur tarafından duyumsanmaktadır. “Esmе Hanım’ın Dar Kapıdan Çıkışı” adlı öyküde tezin incelenme başlıklarında bulunan bütün olgular bulunmakla birlikte, bu tez çalışmasında Değişim- dönüşüm, Sevgi- sevgisizlik olguları daha yakından incelenmiştir. Esmе Hanım’ın sevgisizlikten yara alan ruhunu başka birinin onaramadığı ve bundan doğan umutsuzluğu belirgin olarak değerlendirilmiştir. “Menekşe Mavi”de de arada kalmış öykü kişinin karamsar ve umutsuz yaklaşımları gözlenmiştir. Ele alınan öykülerde değişim ve dönüşümün, umut ve umutsuzluğun, sevgi ve sevgisizliğin kimi zaman bireyin hayattan beklentilerinin gerçekleşmemesine; kimi zaman içinde bulunduğu karmaşık, kafa karıştırıcı koşullara bağlı olarak; kimi zaman da geçmişinde yaşanan bazı durumları kabullenmenin sonucu olarak gerçekleştiği düşüncesine varılmıştır.

KAYNAKÇA:

- SARISAYIN, Ayşe. Denizler Dört Duvar, Can Yayınları, 2003